

VIAȚA, MOARTEA ȘI NEMURIREA OMULUI ÎN FILOSOFIA COSMISTĂ RUSĂ

Denis CHIRIAC,

Universitatea de Stat din Moldova

În articol se investighează evoluția concepțiilor filosofice referitoare la viață, moarte și nemurire în cadrul mișcării filosofice a cosmismului rusesc. Începând cu influențele precursore din secolul al XIX-lea și continuând cu dezvoltarea sa în perioada sovietică și post-sovietică, studiul analizează modul în care cosmismul rusesc și-a conturat viziunile asupra existenței umane și transcendenței. Se utilizează diverse metode de cercetare, inclusiv dialectică, comparativă, sintetică și prognostică, pentru a examina interacțiunile dintre idei, influențele reciproce și evoluția conceptelor filosofiei cosmiste. Prin abordarea sistemică-diacronică, explorăm evoluția gândirii cosmiste în contextul socio-cultural și istoric al Rusiei. Rezultatele evidențiază complexitatea și profunzimea concepțiilor filosofice în cadrul cosmismului rus, subliniind importanța continuării cercetărilor interdisciplinare și a dialogului intercultural în acest domeniu.

Cuvinte-cheie: *cosmism, evoluție, filosofie, biosferă, noosferă, moarte, nemurire, viață.*

THE LIFE, DEATH AND IMMORTALITY OF MAN IN RUSSIAN COSMIST PHILOSOPHY

The article investigates the evolution of philosophical conceptions regarding life, death, and immortality within the Russian cosmism philosophical movement. Starting with precursor influences from the 19th century and continuing with its development during the Soviet and post-Soviet periods, the study analyzes how Russian cosmism shaped its views on human existence and transcendence. The article employs various research methods, including dialectical, comparative, synthetic, and prognostic, to examine the interactions between ideas, mutual influences, and the evolution of cosmism philosophy concepts. Through a systemic-diachronic approach, we explore the evolution of cosmist thought in the socio-cultural and historical context of Russia. The results highlight the complexity and depth of philosophical conceptions within Russian cosmism, emphasizing the importance of continuing interdisciplinary research and intercultural dialogue in this field.

Keywords: *cosmism, evolution, philosophy, biosphere, noosphere, death, immortality, life.*

Introducere

Misterul triadei viață – moarte – nemurire a fost dintotdeauna un subiect predilect de interes filosofic. Totuși, aceste fenomene rămân, ca și înainte, dincolo de limitele cunoașterii umane depline. Moartea, ca fenomen al existenței, este definită în dicționare drept încetarea ireversibilă a activității vitale a unui organism. În spatele ireversibilității morții, nemurirea apare ca o depășire a mortalității, ceea ce pare paradoxal din punct de vedere logic.

Deși dilemele filosofice legate de viață, moarte și nemurire au preocupat mințile oamenilor încă din cele mai vechi timpuri, aceste chestiuni au fost adesea abordate doar dintr-o perspectivă religioasă, în care nu există metode practice de a învinge moartea. După observația lui I. V. Vișev: „În filosofie, departe de religie și misticism, adică în filosofia materialistă, soluția pozitivă, reală, practică a problemei nemuririi personale a fost, pentru mult timp, supusă unui veto nefondat, fiind considerată o temă nedemnă de cercetare științifică” [1].

Una dintre tendințele filosofice care a îndrăznit să înțeleagă și să depășească contradicția problemelor viață – moarte – nemurire este cosmismul rusesc. Forța sa rezidă în credința neclintită în posibilitatea fundamentării științifice și morale a bunăstării comune a viitoareii comunități cosmice. Astfel, filosofia cosmismului rusesc a adus în prim-plan problema nemuririi personale practice, transformând-o nu doar într-un subiect al reflecțiilor idealiste, ci și materialiste.

În acest context, creștinismul a exercitat o influență semnificativă asupra conceptului de nemurire în filosofia cosmistă. Filosoful N.F. Feodorov (1829-1903), fondatorul cosmismului, își descrie poziția ca fiind „activ-creștină”, chemând la „acțiune divină” prin „acceptarea bucuriei și durerii muncii creatoare” și „atingerea Împărăției lui Dumnezeu”, care va conduce la divinizarea omului, adică asemănarea omului cu Dumnezeu și atingerea nemuririi.

În acest cadru, nu putem omite învățătura despre înviere. Învierea lui Hristos oferă speranța unei învieri universale și a victoriei rațiunii asupra morții. El a inițiat procesul învierii și „acest act nu este încheiat, dar nici unul care să se finalizeze decât în viitor, [...] acest act se desfășoară încă” [2] și se va finaliza prin dobândirea puterii învierii. N.Feodorov consideră moartea un accident, sursa tuturor nefericirilor și relelor, înrădăcinată în natura umană însăși, și intenționează să o elimine cu ajutorul rațiunii date de Dumnezeu. Astfel, lupta împotriva morții devine principala sarcină a omenirii.

Omul și universul în filosofia cosmistă rusă

Ideea interconexiunii omului și a universului, cu un început absolut și integral, precum și orientarea lor reciprocă unul către celălalt, a determinat elementele cele mai importante ale tradiției cultural-spirituale și academice ruse. Problema principală a omului a fost finitudinea existenței sale. Filosofia cosmismului rusesc dezvoltă o strategie specifică de abordare a morții și nemuririi.

Problema vieții, morții și nemuririi omului a devenit parte integrantă a cercetărilor științifico-filosofice ale gândirii cosmiste, manifestându-se și în ipotezele științifice. În acest context, este relevant să examinăm principalele direcții ale filosofiei cosmiste. Cercetătorul V.V. Liutkin propune următoarea clasificare a curenților filosofice specifice cosmismului rusesc: 1) cosmismul științific și evoluționist; 2) cosmismul religios și moral; 3) cosmismul în artă [3].

O trăsătură distinctivă a cosmismului rusesc o constituie și prezența a două modele de relație cu viața, moartea și nemurirea, care, la prima vedere, par a fi imposibil de sintetizat. Sincretismul și diferențierea caracteristică acestui curent filosofic duc, în cele din urmă, la reinterpretarea fenomenului vieții și privirea morții nu ca o condiție a existenței umane, depășind doar nemurirea corporală. Cosmismul rusesc, fiind și un curent holistic al gândirii filosofice, dezvoltă ideea unității totale, care permite privirea lumii ca un întreg indivizibil [4].

Ideea inseparabilității omului și universului și rolul său principal în asigurarea procesului unitar al evoluției cosmice este centrală: omul, și nu Dumnezeu, în ciuda orientării religioase a cosmismului rusesc, este în centrul transformării lumii, integrării activității și cunoașterii umane în procesul unitar al evoluției universului. Conform cosmiștilor, destinul umanității în evoluția organismului mondial constă în atingerea unității armonioase a proceselor naturale și sociale, care oferă cheia nemuririi.

Scopul principal cognitiv și metodologic al cosmismului rusesc nu constituie afirmarea nemuririi ființei umane, ci aspirația spre perfecțiunea sa, care reprezintă condiția necesară și suficientă pentru nemurire. Prin evoluție, cosmiștii înțeleg transformarea spirituală, intelectuală și fizică. Ce este nemuritor în om: creierul, sufletul, trupul? Poate fi nemuritoare o ființă imperfectă, împovărată de instincte animale? Procesul de transformare trebuie să fie integral și să conducă la nemurirea supra-ființei, omului-dumnezeu, după cum afirma Soloviev.

Perspectiva filosofico-religioasă: de la moarte la nemurire prin știință și credință

Cel mai mare reprezentant al cosmismului rusesc și unul dintre fondatorii acestui curent N. F. Feodorov, în lucrarea *Filosofia acțiunii comune* (2 v., 1906-1913), propune ideea centrală a întregului cosmism rusesc privind necesitatea unirii oamenilor și răspândirii lor în întregul univers. Pentru umanitate există perspectiva explorării cosmosului apropiat și îndepărtat, a colonizării și organizării umanității dincolo de limitele planetei. N. Feodorov a prezis genial că tocmai rușii vor fi primii care vor cuceri spațiul. Măreția poporului său o asocia cu măreția pământului rusesc.

El consideră moartea drept principalul rău universal și, în ceea ce privește depășirea ei, gândește radical: nemurirea trebuie să fie asigurată nu doar pentru cei care trăiesc în prezent, ci și pentru cei decedați. N.Feodorov respinge posibilitatea fericirii dacă nu participă la ea, cel puțin, întreaga umanitate. Astfel de idei cer renunțarea la orice compromisuri cu principalul rău al lumii – moartea. Cu toate acestea, la baza învierii stă ideea dezvoltării omului, deoarece, conform lui N. Feodorov: „Învierea nu este progres, dar ne-

cesită o adevărată perfecțiune, o perfecțiune veritabilă” [5]. Progresul, ca tranziție de la mai rău la mai bine, este o necesitate, iar însuși progresul pentru umanitate necesită învierea, subliniază același autor.

Pentru N. Feodorov, perfecțiunea se realizează în sinteza perfecțiunii morale și fizice; prin depășirea imperfecțiunii naturale a omului, care îl face să ucidă și să moară. El subliniază starea imperfectă în care se află omul acum: „Între timp, moartea este pur și simplu rezultatul sau expresia imaturității, a vieții nesigure, neautonome, incapabile de restaurare sau întreținere reciprocă. Oamenii încă nu au ajuns la maturitate, sunt semi-ființe, dar plenitudinea existenței personale, perfecțiunea personală este posibilă doar în cazul perfecțiunii generale”. [...] „Maturitatea înseamnă și lipsa durerii, nemurire; dar fără învierea celor morți, nemurirea celor vii este imposibilă”, adică pentru a atinge nemurirea, trebuie să se atingă perfecțiunea. „Adevărata perfecționare, care nu se separă de «rădăcini» și «baze», este definită ca o nouă etapă conștientă a evoluției, care cuprinde toate tipurile și nivelurile acesteia, întreaga natură și omul” [6].

Perfecțiunea, conform lui N. Feodorov, constă în învierea tot mai perfectă a strămoșilor, cu transformarea omului. Drumul către un astfel de tip de existență, o existență perfectă, pe lângă perfecțiunea morală, el îl vede și în realizările științei și tehnologiei, prin intermediul cărora omul își va putea extinde nelimitat capacitățile fizice. În legătură cu perspectiva inevitabilei extinderi a umanității care a depășit moartea, N. Feodorov insistă asupra necesității explorării cosmosului: la atingerea nemuririi, umanitatea va avea nevoie de un nou spațiu pentru colonizare și de noi resurse pentru susținerea vieții umanității unite. Acest tip de sinteză a optimismului științific și a credinței religioase a fost caracteristic pentru întregul curent al cosmiștilor.

V. S. Soloviov consideră, de asemenea, că scopul principal al universului este atingerea integrității și armoniei universale prin transformarea oamenilor în „oameni-dumnezei” atotputernici. În înțelegerea sa, omul are chemarea cosmică de a uni toate părțile lumii într-un întreg armonios. El subliniază rolul activ al omului în evoluție ca un proces treptat de întrupare a principiului spiritual în materie. Omul are tendința de a fi mai bun decât este el însuși, iar în această idee de „supraom”, despre care vorbea Nietzsche, Soloviov vede calea către nemurire.

Oamenii doresc să depășească imperfecțiunea realității, care este caracterizată, în primul rând, prin mortalitate: „Și iată asupra cărui aspect ar trebui să se concentreze, logic vorbind, oamenii care doresc să se ridice deasupra realității existente – cei care doresc să devină supraoameni. Cu ce se deosebește, în mod special, acea umanitate deasupra căreia doresc să se ridice, dacă nu tocmai prin faptul că este muritoare?” [7]. V. Soloviov, în tradiția cosmismului rusesc, vorbește despre necesitatea transformării, a schimbării condițiilor de existență ale umanității.

V. Soloviov afirmă că, chiar dacă nu avem un „supraom” în fața noastră, există o cale supraumană, la capătul căreia se află victoria completă și decisivă asupra morții. Un rol special în ideile formării supraomnirii îl joacă aspectul moral: evaluarea faptelor și fenomenelor din lume în conformitate cu condițiile necesare pentru transformarea omului muritor și suferind în supraomul nemuritor și fericit. Prin credință și comuniune cu Dumnezeu, se atinge perfecțiunea supraomului, sau omului-dumnezeu.

Unitatea omului-dumnezeu, ca proces de spiritualizare a materiei, reprezintă un drum lung către desăvârșirea absolută, la capătul căruia se stabilește nemurirea. Perfecțiunea, conform lui V. Soloviov, este înțeleasă prin unirea cu Dumnezeu, unitatea rațiunii, sufletului și trupului. Filosoful consideră că umanitatea trebuie să parcurgă acest drum: de la omul-animal la omul-dumnezeu, obținându-și esența morală. În ideile lui V. Soloviov se îmbină concepțiile științifice și idealurile creștinismului și umanismului, iar scopul suprem al dezvoltării evolutive este realizarea sintezei dintre știință, filosofie și religie.

O poziție distinctă o are filosofia lui P. A. Florenski (1882-1937), care, fiind pe de o parte matematician și, pe de altă parte, teolog și filosof, a încercat să înțeleagă adevărurile divine prin intermediul muncii intelectuale. Considerând omul conștient de imperfecțiunea sa, P. Florenski descrie mecanismul organoproiecției – crearea unor unelte tehnice după modelul și asemănarea organelor naturale [8]. Astfel, omul tinde să influențeze activ mediul înconjurător, iar tehnologia devine un intermediar între om și natură, precum și un mijloc de autocunoaștere, deoarece, în acest stadiu al evoluției, omul nu are control nici măcar asupra propriei sale ființe. Tehnologia va permite înțelegerea mai precisă și profundă a funcționării propriilor noastre organe, oferind posibilitatea de a reproduce organe rudimentare sau nedezvoltate, descoperind capacitățile organismului nostru.

Toate acestea conduc la ideea, susținută de mulți filosofi cosmiști, a tranziției de la progresul tehnologic la cel organic, de la imperfecțiune la perfecțiune. Orientarea antropocentrică a concepțiilor filosofico-religioase ale cosmismului rusesc proclamă omul, ca purtător de chip și asemănare a lui Dumnezeu, elementul central al existenței, în procesul de devenire a omului-dumnezeu. Omul este cel care poate influența condițiile proprii sale existențe, urmând calea spre perfecțiune, care, în cele din urmă, îi va garanta nemurirea. Astfel, reprezentanții direcției religios-filosofice văd perfecțiunea ca o condiție necesară a existenței omului în univers.

În ansamblu, filosofia cosmismului rusesc, fiind alimentată de cultura creștină și precreștină, a devenit o construcție filosofică unică, în care se estompau diferențele dintre interpretările materialiste și idealiste ale fenomenului uman, iar „optimismul materialist” inspirat de realizările progresului științifico-tehnic se îmbina cu sentimentul religios profund de credință în posibilitatea salvării de la moarte.

Perspectiva științifico-naturalistă: transformarea omului și noosfera

În această ordine de idei, știința și rațiunea umană sunt mijloacele prin care se înțelege lumea și se atinge unitatea dintre om și cosmos. Urmașii acestei direcții acordă un rol principal rațiunii în transformarea omului și în atingerea perfecțiunii. Viziunea sa asupra lumii, V. I. Vernadski (1863-1945) a exprimat-o prin conceptul de „noosferă”. Studiind Pământul și împrejurimile sale, V. Vernadski, fiind și profesor de mineralogie, a observat schimbarea colosală a ordinii lucrurilor odată cu intervenția omului în natură. Prin această intervenție se crea o „nouă formă de putere a organismului viu asupra biosferei”, oferind posibilitatea de a „transforma toată natura înconjurătoare”. A transforma în sensul de a transfigura, iar această transfigurare este scopul creării noului înveliș al Pământului – noosfera [9].

Doctrina lui V. Vernadski despre eternitatea vieții presupunea perfecțiunea rațiunii umane, extinsă dincolo de biosferă. Noosfera este un astfel de înveliș al Pământului, format în urma activității umane: culturale și tehnice. Funcția principală a noosferei este capacitatea oamenilor de a influența mediul înconjurător. Cercetătorul nu excludea extinderea noosferei dincolo de limitele Pământului – în spațiul cosmic. Esențialmente, în spatele acestei filosofii se ascunde o morală simplă: oamenii ca ființe înzestrate cu rațiune, trebuie să trateze mediul înconjurător cu grijă, dezvoltându-l, umplându-l cu conștiință și, ca urmare, gestionându-l.

Avantajele omului asupra animalelor s-au manifestat încă din perioada apariției primelor unelte de muncă, când omul a început activitatea sa transformatoare. Pentru a trece de la biosfera pe care o cunoaștem la o nouă calitate a acesteia – noosfera, sunt necesare anumite condiții. Și anume: un sistem informațional unic pentru întreaga umanitate (ceea ce în stadiul actual sună destul de firesc), descoperirea de noi surse de energie, creșterea numărului de oameni care se ocupă de știință – ceea ce, de asemenea, este o realitate, deoarece numărul oamenilor de știință crește în fiecare an.

În acest sens, rațiunea perfectă a omului, care transfigurează natura ca materie vie ce constituie noosfera, pare a fi nemuritoare. Salvarea de la moarte el o vede în perfecționarea rațiunii, a potențialului intelectual și spiritual. În ansamblu, evoluția se îndreaptă în această direcție. Mai mult decât atât, un reprezentant al abordării științifice din cosmismul rusesc a subliniat că știința este doar unul dintre modurile de a ajunge la adevăr, alături de sistemele religioase și filosofice, iar formele tradiționale de cunoaștere științifică nu pot ajuta omul să pătrundă în tainele lumii [10].

La fel ca V. Vernadski, un alt reprezentant al cosmismului rus, botanistul și microbiologul N. G. Holodnîi (1882-1953), a subliniat importanța rațiunii umane. Cu toate acestea, el a criticat viziunea antropocentristă, în care omul, considerându-se în centrul universului, devine egocentric, iar consecința acestui antropocentrism este atitudinea consumatoristă și atitudinea utilitaristă față de natură. În opoziție față de antropocentrism, N. Holodnîi a propus conceptul de antropocosmism, subliniind legătura inerentă a omului cu natura și cosmosul. El înțelegea antroposfera ca parte a biosferei, apărută datorită activității avansate a omului și supusă „acțiunii unor legi speciale, socio-economice, care nu se extind asupra restului naturii” [11]. Spre deosebire de mulți cosmiști, el considera omul doar o ființă naturală, fără nimic supranatural. În acest sens, pentru el nu există nemurirea personală, deoarece nu există nimic individual-etern în ordinea naturală, iar în antropocosmism există doar nemurirea speciei umane ca o eternitate relativă. Armonia se realizează prin ideea „întoarcerii eterne”: totul se repetă în diferite puncte ale Universului, la un nivel din ce în ce mai perfect, formând o spirală a evoluției [12].

K. E. Țiolkovski (1857-1935), cunoscut inventator și fondator al teoriei comunicațiilor interplanetare, s-a ocupat de rezolvarea problemelor legate de mișcarea rachetelor și de depășirea forței de gravitație a Pământului, demonstrând științific posibilitatea realizării zborului spațial. Se poate presupune că abilitățile sale profesionale au stat la baza filosofiei sale, care vedea cosmosul ca pe un mecanism complex. Fiind materialist, el susținea că totul în univers este periodic și trece prin anumite etape: de la stări mai simple la stări mai complexe ale materiei.

K. Țiolkovski credea, de asemenea, că în viitor omul se va schimba calitativ, se va perfecționa și se va răspândi în cosmos, adaptându-se la diverse medii. El anticipa că specia dominantă va fi cea care nu va avea nevoie de atmosferă și nici de hrană, ci se va putea hrăni cu energie solară. Perfecțiunea formei fizice a omului, conform lui Țiolkovski, va oferi cheia nemuririi. El afirma că moartea nu există în sensul absolut: atomii, ca purtători ai vieții, se descompun și rămân într-o formă neorganică pentru o perioadă de timp până când vor lua din nou o formă, dar acest timp nu este resimțit și trece ca un moment [13].

Un alt reprezentant important al cosmismului, considerat primul fizician-filosof rus, ale cărui idei au rezonat în cele din urmă cu ideile religioase ale lui Feodorov și s-au concretizat în conceptul învierii universale, a fost N. A. Umov (1846-1915). Viziunile activ-evoluționiste ale multor oameni de știință, inclusiv ale lui N. Umov, subliniau imperfecțiunea omului în stadiul actual, în special imperfecțiunea fizică și neputința în fața bătrâneții și a morții.

N. Umov considera că omul, fiind dotat cu rațiune, creează așa-numita „a doua natură”, încercând să depășească efemeritatea prin crearea de mecanisme și tehnologii. El credea că, perfecționând știința și rațiunea, omul este capabil să controleze energia, timpul și spațiul [14]. Acest lucru reflectă aspirațiile cosmismului rusesc de a integra știința, filosofia și religia pentru a aborda problemele fundamentale ale existenței umane și ale evoluției universului.

Foarte aproape de problematica generală a existenței umane în filosofia cosmismului rusesc se află paradigma imortalistă a lui V. I. Vișev. Prin „paradigma mortalistă” el înțelege convingerea că moartea este finalul inevitabil al existenței tuturor viețuitoarelor. „Paradigma imortalistă”, în schimb, desemnează opusul – încrederea că există o posibilitate reală de a elimina fatalitatea morții din existența umană, de a o învinge și de a atinge nemurirea practică.

V. Vișev, generalizând în lucrările sale, întregul patrimoniu al cosmismului rus, argumentează necesitatea trecerii la paradigma imortalistă. Rămânând în cadrul cosmismului rus, el creează o nouă orientare filosofică, apropiată de direcția științelor naturale ale cosmismului, atribuind morții o caracteristică trecătoare, ca o trăsătură a imperfecțiunii existenței umane. Totuși, această imperfecțiune, după părerea lui V. Vișev, poate și va fi eliminată în viitor ca urmare a evoluției bio-sociale a omului [15].

Biologul-cosmist F. V. Kuprevici considera că moartea a apărut în natură ca un mijloc pentru perfecționarea mai rapidă a speciei, „dar odată cu apariția conștiinței umane, ca factor ce contribuie la îmbunătățirea naturii umane, ea nu mai este necesară” [16], ci doar împiedică dezvoltarea nelimitată a personalității și poate fi depășită prin creativitate și muncă.

Pe de altă parte, Țiolkovski afirma că: „moartea este una dintre iluziile rațiunii umane slabe” [17]. El era panpsihist și susținea ideea că atomii au capacitatea de a simți, iar când ajung în creierul unei ființe vii, trăiesc viața senzorială a acesteia. Existența atomului în materia neorganică nu este marcată de memorie și timp, deoarece aceste categorii sunt subiective și caracteristice doar celor vii. În cele din urmă, scurtele intervale de viață se contopesc într-un întreg infinit. Acest întreg este o viață mare, continuă și fericită; la moarte dispare doar forma umană, dar el poate continua să simtă în alte ființe.

V. I. Vernadski a propus ideea schimbării formelor de alimentație și a surselor de energie disponibile omului, necesitatea de a stăpâni energia solară și de a sintetiza hrana din cele mai elementare substanțe anorganice, asemenea unei plante. Totuși, el se referea doar la sinteza în formă industrială [18].

N. F. Feodorov, în schimb, considera că tehnicizarea ar trebui să fie temporară și că forțele umanității ar trebui să fie îndreptate spre dobândirea capacității de reglare psihofiziologică. Etapa principală a evoluției active este considerată ieșirea omului în spațiu. Aceasta este singura și probabil cea mai importantă cale către salvare, deoarece pieirea planetei noastre este inevitabilă.

De problema obținerii nemuririi s-a preocupat și A. A. Gorbovski, care observa: „Problema este că, într-o lume în care toți obțin nemurirea, generațiile vor înceta să se mai schimbe, se vor suprapune continuu una peste alta, iar nemurirea fiecărui om va intra în conflict cu evoluția umanității ca întreg” [19]. Problema suprapopulării poate fi rezolvată în două moduri: distribuirea oamenilor pe alte planete și obiecte din afara Pământului sau limitarea nașterilor, ceea ce este foarte controversat din punct de vedere etic.

Concluzii

Evoluția concepțiilor filosofice privind viața, moartea și nemurirea în cadrul filosofiei cosmismului rusesc relevă o complexitate și profunzime remarcabilă, demonstrând o sinteză între realizările științifice, umanism și idealurile religioase. Cosmismul rusesc a îmbinat diferite perspective filosofice și științifice pentru a crea o viziune holistică asupra existenței umane și a cosmosului. Cosmiștii au văzut prelungirea vieții în realizarea evoluției active – acesta este un nou stadiu de dezvoltare a lumii, când omul însuși determină vectorul evoluției, ghidându-se după rațiune și sentimentul său moral. Omul nu este perfect și, înainte de a se putea dezvolta spiritual, trebuie să-și transforme forma fizică.

Un element distinctiv al cosmismului este credința în posibilitatea învierii și nemuririi personale, nu doar pentru cei vii, ci și pentru cei decedați, ceea ce reflectă elemente creștine în cadrul filosofiei cosmiste. De asemenea, explorarea și colonizarea cosmosului sunt văzute ca necesități inevitabile pentru umanitatea care a depășit moartea, în căutarea unui nou spațiu și a resurselor necesare pentru susținerea vieții.

Filosofia cosmismului rusesc promovează ideea că perfecțiunea morală și fizică este esențială pentru atingerea nemuririi, iar această perfecțiune poate fi realizată prin progresul științific și tehnologic. Astfel, perfecțiunea este unitatea minții, sufletului și a corpului, cu care sunt de acord atât adepții abordării filosofico-religioase, cât și cei ai științelor naturale. Perfecțiunea se manifestă prin această unitate, deoarece în gândirea cosmică rusă există loc atât pentru știință, cât și pentru Dumnezeu, care se întruchipează, în primul rând, în aspectul moral al existenței umane. Deoarece aspirația spre nemurirea omului în stadiul său actual de dezvoltare imperfectă, este și imorală.

Filosofia cosmistă postulează implicarea omului în existența cosmică, integrarea organică a vieții și conștiinței în univers. Caracterizat de ideea evoluției active, cosmismul rusesc propune un nou stadiu de dezvoltare a lumii, dictat de rațiune, în care omul nu este o ființă perfectă, dar poate evolua. Perfecțiunea, în filosofia cosmismului rus, se exprimă prin armonia cu cosmosul, prin coevoluție și transformarea omului. În această viziune, omul nu este un cuceritor, ci un coexistent, trăind în armonie cu cosmosul. Doar imperfecțiunea și lipsa de discernământ a omului îl împiedică să devină una cu cosmosul și, prin urmare, nemuritor.

Omul va fi nemuritor doar atunci când va fi desăvârșit, iar pentru a atinge perfecțiunea este necesar să evolueze împreună cu cosmosul. Omul nu cucerește, ci coexistă. Astfel, cu armele rațiunii, sufletului și corpului se poate lupta împotriva imperfecțiunii și, prin urmare, împotriva morții. Fiind imperfecti, nu putem învinge moartea. În procesul unei astfel de evoluții, omenirea va respinge moartea ca pe un mecanism inutil, care reglează existența omului în lume, iar moartea este deja văzută acum ca o caracteristică temporară și trecătoare a existenței umane.

Atragem atenția asupra intensificării dialogului internațional privind cosmismul rusesc. Nu putem decât să constatăm că, în cursul dialogului dintre opinii, s-a conturat o clasificare extrem de largă de către personalități reprezentative ale cosmismului rusesc ca direcție filosofică. În contrast, s-au conturat și interpretări extrem de înguste, afirmându-se, de fapt, că cosmismul rusesc avea o specificitate proprie în proiectivitatea sa.

Așadar, cercetările viitoare ar putea explora mai profund influențele cosmismului rusesc în alte domenii ale culturii și gândirii contemporane, precum și relevanța și impactul său în contextul actual. Prin abordarea acestor aspecte, cercetările ulterioare ar putea contribui la o mai bună înțelegere a moștenirii filosofice și culturale a filosofiei cosmiste și la promovarea dialogului și cooperării interculturale în domeniul gândirii filosofice.

Referințe:

1. ВИШЕВ, И. В. *На пути к практическому бессмертию*. Москва: Пресс, 2002, с. 124. ISBN: 5-94073-036-1.
2. ФЁДОРОВ, Н. Ф. *Собрание сочинений*: В 4-х тт. Т. II. Москва: Традиция, 1995, с. 43. ISBN 5-01-004037-9.
3. ЛЫТКИН В. В., *Сущность космизма: от концепта до «космической антропологии»*. В: *Гуманитарные ведомости ТГПУ им. Л.Н. Толстого*, 2016, № 3(19), с. 35. ISSN 2304-4772.
4. ФЕНЬВЕШ, Т. А. *Ноосферная концепция в системе космического направления развития научного и философского знания* / Диссертация кандидата философских наук: 09.00.01, Красноярск, 2003, с. 53.
5. ФЁДОРОВ, Н. Ф. *Собрание сочинений*: В 4-х тт. Т. IV. Москва: Традиция, 2004, с. 61. ISBN 5-94610-031-9.
6. Так же.
7. СОЛОВЬЕВ В. С. *Сочинения в 2-х тт.* Т. II. Москва: Мысль, 1988, с. 627. ISBN 5-244-00192-2, 5-244-00194-9.
8. ПАВЛЕНКО А. Н. *Возможность техники: взгляд из Лавры и голос из Марбурга*. В: *Историко-философский ежегодник*. Москва: ИФ РАН. 2002. Доступно: <https://iphras.ru/page50606231.htm> [Просмотрено: 01.06.2024].
9. КУЗНЕЦОВ О. Л., БОЛЬШАКОВ Б. Е. *Русский космизм, глобальный кризис, устойчивое развитие*. В: *Вестник РАЕН*, 2013. №1, с. 3-21.
10. ДЕМИН И. В. *Может ли бессмертие быть целью человеческих устремлений? (осмысление идеи бессмертия в русском космизме и в трансгуманизме)*. В: *Философские проблемы информационных технологий и киберпространства*, 2015, №1, с. 41-55.
11. ВИШЕВ И. В. *Современная научная революция: переход от смертнической парадигмы к парадигме бессмертнической*. В: *Вестник ЮУрГУ. Серия: Социально-гуманитарные науки*, 2008, №6 (106), с. 112-116.
12. АБРАМОВ М. А. *Проблема смерти и воскрешения в философии русского космизма и в практике естествознания*. В: *Вестник СГТУ*, 2006, №1, с. 220.
13. ЦИОЛКОВСКИЙ К. Э. *Философия космической эпохи*. МОСКВА: Академический проект, 2014, с. 67. ISBN: 978-5-8291-1542-5.
14. ФЕНЬВЕШ, Т. А. *Антропология русского космизма: монография*. Красноярск: КрасГУ, 2006, с. 64. ISBN:5-7638-0715-4.
15. ФИЛИПЕНКО, Л. П. *Русский космизм в современном социокультурном диалоге*. В: *Социология и социальная работа в системе профессионального образования: труды Всероссийской конференции*, 31 марта– 3 апреля, 2015. Белгород, с. 83.
16. *Русский космизм: Антология философской мысли*. Москва: Педагогика-Пресс, 1993, с. 359. ISBN 5-7155-0641-7.
17. ЦИОЛКОВСКИЙ К. Э. *Философия космической эпохи*. Москва: Академический проект, 2014, с. 68. ISBN: 978-5-8291-1542-5.
18. *Русский космизм: Антология философской мысли*. Москва: Педагогика-Пресс, 1993, с. 285. ISBN 5-7155-0641-7.
19. УСОЛЬЦЕВ, В. А. *Русский космизм и современность*. Екатеринбург: УГЛТУ, 2010, с. 425. ISBN 978-5-94984-312-3.

Date despre autor:

Denis CHIRIAC, doctorand, Școala Doctorală Științe Umanistice și ale Educației, Universitatea de Stat din Moldova.

ORCID: 0009-0004-9392-3003

E-mail: chiriacdennis@gmail.com

Prezentat la 13.09.2024